

Fényképalbum

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Dédapám
A fénykép készítésének helye:	Budapest
A fénykép készítésének éve:	1910. körül
Kulcsfigura:	Victor Bernát

Ő a dédapám, Victor Bernát, aki az 1820-as években született, és 98 éves elmúlt, mikor meghalt. Ópapa még Danzigban született, onnan került Hamburgba, a Rauhes Haus nevű belmissziói árvaházba. Onnan pedig átlépett a Brit és Külföldi Bibliatársulathoz, akik Belgrádba küldték Bibliát terjeszteni, majd idős korában Budapestre. A családi hagyomány szerint ópapa 1848-ban a danzig forradalmi megmozdulásokban részt vett, de erről aztán nem volt hajlandó beszélni. Azt mondta, hogy a megtérésével az addigi élete egy piros vonallal át van húzva, és ő arra emlékezni sem akar, nemhogy beszélni.

Nem engedte magát fényképezni, nagyon szemérmes ember volt; az egyik unokája lerajzolta délutáni sziesztájában, és aztán azt fényképezték le.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Nagyapám
A fénykép készítésének helye:	Budapest
A fénykép készítésének éve:	1910-es évek
Kulcsfigura:	id. Victor János

Idősebb Victor János, az én nagyapám, aki Belgrádban született. Grószpapa a testvérével együtt Bukarestben tanult órasmesterséget, aztán a Pozsonyhoz közeli Felsőlövön végeztek tanítóképzőt, és úgy kerültek Budapestre, a Skót Misszió iskolájába – a bátyja, August bácsi lett az igazgató, s nagyapám is ott tanított. Az akkor elterjedő vasárnapi iskolának lett egy munkása. Egész Nagy-Magyarországon szervezett vasárnapi iskolai tanítóképző tanfolyamokat.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Nagyapám a zongoránál
A fénykép készítésének helye:	Budapest
A fénykép készítésének éve:	1920. körül
Kulcsfigura:	id. Victor János

Nagyapám zenész is volt; a Zeneakadémián énektanítói oklevelet szerzett, és sokáig ő volt a Budapesti Németajkú Gyülekezet kántora. A képen a lakásában, a zongora mellett ül. Amerikai barátaitól kapott egy harmóniumot, ami megvan még nálunk, egész jól működik. Náluk a családi nyelv a német volt, de nagyapám azért úgy tudott magyarul, hogy nagyon jó énekszövegek is maradtak utána. Ő adta ki 1920-ban a Hozsanna című énekeskönyvet a „vasárnapi iskolák és házi bibliaórák számára”. Ameddig a Halleluja meg nem jelent, ez volt a belmissziói mozgalom énekeskönyve, és ebben sok ének van, amit ő írt. Az énekeskönyvet a Vasárnapi Iskola Szövetség adta ki, és grószpapa volt a szerkesztője. A Hozsanna elsősorban gyerekeknek szólt, de nagyon szép, művészi színvonalú Schubert és Mendelssohn dallamok is vannak benne feldolgozva.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Édesapám
A fénykép készítésének helye:	Budapest
A fénykép készítésének éve:	1910. körül
Kulcsfigura:	ifj. Victor János

Ez a kép talán még édesapám teológus korából való, vagy nagyon fiatal lelkész korából. A Lónyay utcai gimnázium után édesapám a budapesti teológiára ment. Az egyik volt évfolyamtársa – aki professzor lett szintén – megemlékezett róla, hogy egy szobában laktak, és feltűnt neki, hogy édesapám minden este tökéletes rendet rak az íróasztalán. Ő rá is szólt: „Miért csinálsz te nagytakarítást?” – „Azért, mert hátha az éjjel visszajön az Úr Jézus, idenéz és azt mondja: Jani, Jani, így vártál te engem?”

Még teológus korában édesapám Liverpoolban járt, és ott ismerkedett össze John Mottal és a Diákszövetség munkájával, amit aztán hozott haza. Először a Kálvin téren volt segédlelkész, utána még kiment Princetownba, ahol baccalaureatusi fokozatot szerzett egy év alatt. Fiatalon már pozicionálta magát az ébredés ügye, a belmisszió mellett, hiszen már a nagyapja is abban működött Hamburgban, úgyhogy nem Angliában kezdődött ez, ott csak megerősödött, és egy nagyon komoly személyi kapcsolattá, barátsággá nőtt. Ebből lett a MEKDSZ, a Magyar Evangéliumi Keresztyén Diákszövetség, mert Mott János Angliában azt szervezte, és édesapám ezt honosította meg itthon.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Édesanyám
A fénykép készítésének helye:	Kassa
A fénykép készítésének éve:	1910-es évek eleje
Kulcsfigura:	Tildy Erzsébet

Édesanyám családja Kismányáról származott; kisbirtokos nemes család volt a Tildy-család. A nagyapám postatiszt volt Kismányán, és mikor őt tették meg Felső-Magyarországi Posta főigazgatóvá, akkor el kellett költözniük Kassára, úgyhogy édesanyám már ott született, és ott nőtt fel. Az elemi iskola után felső gazdasági leányiskolába járt, ahol nagyszerű háziasszonyok képezték ki. A kassai klarissza apácáknál járt iskolába, ahol nagyon komoly, szigorú nevelést kaptak, a német nyelvet is komolyan tanulták, s még egy ausztriai klarissza zárdában is voltak kiküldetésben hónapokig.

Aztán édesanyám kapcsolatba került a Diákszövetséggel, amit édesapám vezetett, ő volt az országos utazó titkár. A Felvidéken, egy szilicei konferencián találkoztak össze a szüleim 1914-ben. De akkor nagyapám meghalt Kassán – nem volt tovább miért ott lenni –, és éppen az édesapámmal épülő kapcsolat miatt nem Kismányára mentek vissza, hanem Pestre költöztek, és itt esküdtek meg 1915-ben a Németajkú Református Gyülekezet Hold utcai templomában.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Négy nemzedék
A fénykép készítésének helye:	Tahitótfalu
A fénykép készítésének éve:	1918.
Kulcsfigura:	ifj. Victor János

Édesapám 1915-ben nősült meg, a legidősebb bátyám, János 1916-ban született, úgyhogy ez a négy nemzedéket ábrázoló fénykép 1917-18-ból való. Azokban az években édesapám a Kálvin téren volt segédlelkész.

Kicsit feszült helyzet volt akkor, mert ő részt vett abban az egyházi megújulási mozgalomban, amelyik a református egyház lelkiességét akarta az addigi társadalmi tekintélyi vonaltól följebb emelni. Ez nagyon visszatetsző volt az egyház magasabb tisztségviselőinek szemében.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Victor János gyermekeivel
A fénykép készítésének helye:	Budapest
A fénykép készítésének éve:	1920. körül
Kulcsfigura:	ifj. Victor János
Kulcsfigura:	

Édesapám itt a két legidősebb bátyámmal van, Janival, aki talán hároméves, és Gabival. Ezekben az években a Kálvin téren volt segédlelkész Ravasz László püspök mellett. Komoly pályakezdés volt, édesapámnak jó híre lett az ösztöndíjai után. Filozófiából doktorált a pesti egyetemen – mert akkor teológiából csak Debrecenben lehetett volna –, de teológiai témából: *Canterbury Anselmus realizmusa* – ez volt a disszertációja címe.

Ravasz Lászlóval jóban volt édesapám, bár nem volt igazán elmélyült lelki kapcsolat köztük. Ravasz László szimpatizált a belmisszióval, de nem állt bele ennek a munkájába. Egy egész jó jelszava lett akkor híressé: „Missziósítani kell az egyházat, és egyháziasítani kell a missziót”.

Az interjúalany neve:

A fénykép címe:

A fénykép készítésének helye:

A fénykép készítésének éve:

Kulcsfigura:

Victor István

A Victor család

Tahitótfalu

1920-as évek eleje

ifj. Victor János

Itt a négy nemzedék együtt van: ópapa, grószpapa, édesapám, édesanyám és a gyerekeik. A felső sorban középen áll nagyapám, mellette két oldalt Gabriella lánya és Erzsébet lánya. Alatta baloldalt ül édesapám, mellette édesanyám az ölében Gedeon bátyámmal. Őmellette áll Gábor bátyám, aztán ópapa és Jani bátyám következik. Mellettük ül Alinka néni, a nagyapám húga, aki – így mondja a család – nem ment férjhez, hogy ópapát ápolhassa vénségében. A jobb szélén ül Jolán néni, édesanyám húga Lidike nővéremmel az ölében, aki kilencévesen diftériában meghalt, úgyhogy őt én nem is ismertem.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Victor János, Akadémia utcai lelkész
A fénykép készítésének helye:	Budapest
A fénykép készítésének éve:	1930-as évek eleje

Ez édesapám, még az Akadémia utcai lelkészi hivatalban. Itt csak néhány évig működött Lipótváros-Terézváros egyházközsége. Kibéreltek egy palotát az Akadémia utca 6-ban; a földszintjén van egy nagy terem – nyilván bálteremnek készült –, az volt a gyülekezeti terem, és volt még néhány helyiség. Ez a kép az ottani lelkészi hivatalban készült.

Édesapám 1925-1932 között teológiai tanár volt a pesti Teológiai Akadémián. A húszas években a Teológián növekvő feszültség támadt öközte és Sebestyén Jenő professzor között. Igazából nem lett volna teológiai nézeteltérés köztük, csak egy eltérő hagyomány. Sebestyén Jenő Hollandiában volt ösztöndíjjal, ott személyes jó barátságba keveredett Kuyper Ábrahámmal, és onnan hozta annak a teológiáját, a történelmi kálvinizmust. Édesapám viszont Angliában volt, és Mott János mozgalmát, a belmissziót és a Diákszövetség kezdeményezését hozta. A köztük levő feszültség aztán annyira erősödött, hogy a teológus ifjúság kezdett pártokra szakadozni: volt Sebestyén-párt, és volt Victor-párt. Ravasz László akkor azt ajánlotta, hogy itt van Lipótváros-Terézváros alakuló egyházközsége, álljon édesapám az élére, várja meg, míg a Teológián csendesebb idők jönnek. Ez '32-ben volt, még messze volt a Szabadság téri templom, úgyhogy eleinte a Hold utcai templomban, később az Akadémia utcában voltak az istentiszteletek. Én vagyok a születési anyakönyvben a negyedik számú bejegyzés – együtt születtem ezzel a gyülekezettel.

Nagyon furcsa gyülekezet volt. Egyrészt nagyon úri gyülekezet, csupa nagy, gazdag ember: bankigazgató, földbirtokos, sztárügyvéd, főorvos, akik általában művelt emberek is voltak. Édesapámnak ez jól jött, mert ő nagyon magyarázóan hirdette az ígét. De ott voltak azoknak az alkalmazottjai is: házmesterek, szobalányok, cselédnányok... Volt egy külön úgynevezett Márta-kör, a szobalányok bibliaköre. Nekem már kölyökkoromban feltűnt, hogy az ifjúság – ilyen óriási háttér különbséggel – teljesen baráti légkörben volt együtt. „Vici”-nek becézték ugyan a segéd-házfelügyelőnek a fiát, de a zsidó sztárügyvéd fia teljes, nagy barátságban volt vele.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Pataki tutajos kép
A fénykép készítésének helye:	Sárospatak
A fénykép készítésének éve:	1949.
Kulcsfigura:	Victor István

Ez a kép 1949 nyarán készült, mikor mi, sárospataki diákok tutajon leereszkedtünk Tiszafüredig. A pataki iskolának volt erdeje, és egy csomó fenyőfa megbetegedett, ki kellett vágni. S volt egy értelmes tanárunk, Palumbo Gyula, aki azt mondta, hogy ne ott adják el, ahol nincs ára a fának, hanem vigyük le az Alföldre. Összervezett egy csapatot, és mi nagyon büszkék voltunk, mert ő az „a” osztályfőnöke volt, de minket, „b”-seket vitt, tudta, hogy mi vagányabb banda vagyunk. Valami kis műsorfelét megtanultunk, úgyhogy minden este megálltunk egy falu szélén, műsoros táborüzet csaptunk, és utána a gyülekezet vendégül látott tyúkkal, kaláccsal. Két hét alatt mentünk le Tiszafüredre. Ez Patakon az akkori Bodrog híd, mert a háborúban

felrobbantották a régit, és sokáig csak ez a fahíd volt; azt hiszem, az ötvenes években építették meg a mostanit.

Volt velünk egy ladik meg egy kajak is. Palumby tanár úr készítette a fényképet a kajakból. Szegény vastagabb termetű ember volt, úgyhogy a kajakban egy kicsit szorult. Mikor Tokajhoz közeledtünk, a Tisza vize magasabban állt, nyomta visszafele a Bodrogot. Kiszálltunk, mellig érő vízben kötéllel húztuk a tutajt. Ezt persze le kellett fényképezni, úgyhogy egy fiúval beült a kajakba – az fényképezett, ő meg evezett –, de a fényképész fiú kicsit hátradőlt, hogy jobban lásson, és beborultak. Az kiugrott, nem is lett vizes a fényképezőgép, de szegény Gyula bátyánk beszorult fejjel lefelé – aztán csak kijött valahogy. Erdőbényei, de eredetileg olasz származású volt; történelmet tanított, és nagyon jó tanár volt.

Itt a bal szélen vagyok én; nekem nem volt fehér hosszúnadrágom, hát hátulra kellett állni. Mellettem áll Makó Zoli. Mögötte nem tudom, ki van, de a negyedik egy teológus, Nemcsik Pali. Az ötödik Horváth Feri, aztán Szalóczi Sanyi. Ez Czinke Zoli – ő sárospataki lelkész és zempléni esperes lett. Mellette Csombok Miska, és ezt se tudom, ki, a fürdőgatyás.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Biciklitúrán
A fénykép készítésének helye:	Bükkszentkereszt
A fénykép készítésének éve:	1950.
Kulcsfigura:	Szabó Judit

Ez a kép egy nyári biciklitúrán készült. Feleségem, Judit akkor még Sárospatakon volt gimnazista, én talán már elsőéves teológus voltam Pesten. Judit egyik akkori lovagja putnoki volt – én akkor még nem voltam lovag –, és vele jutottunk el aztán Bükkszentkeresztre. Judit családja ott nyaralt sokszor, úgyhogy ők családirag ott voltak. A képen baloldalt áll Déry Pityu, mellette Judit, azután Gabó – Judit nővére – és én jövök, és lent ül Márta és Péter, Judit kisebb testvérei.

Az interjúalany neve:

Victor István

A fénykép címe:

A pesti Teológia röplabdacsapata

A fénykép készítésének helye:

Budapest

A fénykép készítésének éve:

1953.

Kulcsfigura:

Victor István

Ez a Teológia röplabdacsapata. A pesti Teológián csak annyi hely volt, hogy egy röplabdapályát csinálhattunk – most már azt is beépítették –, úgyhogy nálunk ez volt a nemzeti sport. Itt sorakozik a csapat meccs előtt. Bal szélén állok én, a csapatkapitány, mellettem Forró Sanyi, aki később Amerikában püspök lett. Utána Nádasy Vili, aki Baross téri lelkész lett; nagy héberes volt. Mellette Szabó Lajos kománk, aki somogyi esperes volt sokáig, Balatonbogláron laknak. Rá nem emlékszem, ki, két évvel utánunk járt. A hatodik Gaál Géza barátunk, aki Cegléd felszei lelkész volt, most ment nyugdíjba. A jobb szélén pedig Muzsnai Kari, „Gojszi”, aki tán két évig járt a pesti Teológiára, aztán jogot végzett, és Miskolcon osztályvezető lett a megyei tanácsnál.

Mi csak magunk között játszogattunk, hanem a testnevelő tanár kettőnket Nádasy Vilivel beajánlott egy sportegyesületbe, és aztán ott játszottunk sokáig, a Budapesti Fáklya, Pedagógusok és Művészeti Dolgozók Szakszervezetének a csapatában.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Pesti teológus biciklin
A fénykép készítésének helye:	Budapest
A fénykép készítésének éve:	1953. körül
Kulcsfigura:	Victor István

Vettem egy biciklit száz forintért, egy ócska Csepel gépet. És akkor elkezdtem cserélni: először a kormányát, aztán az ülését... szóval végig, csak az üléstartó stucni [*kormányászár – a szerk.*], ami a vázba belemegy, az maradt az eredeti. Édesanyám szegény mindig mondta, hogy ha Pesten taxival járnék, vidékre expresszvonattal, nem kerülne annyiba, mint ez a bicikli. De nagyon szerettem. Tódornak hívták, úgyhogy Bojti János barátom írt egy verset, hogy „Tódor ám az utat rója, lányok lelki gondozója. Türelme nem szelíd juhé, harci kiáltása: juhé!”

Kimentünk az utcasarokra Nádasy Vili barátommal – ez a Teológiával szemközti, a Mátyás utca sarok –, hogy megpróbál úgy lefényképezni, hogy minél jobban bedülök. És nem tudtam eléggé bedülni, ahhoz gyorsan mentem, ha beljebb dülök, akkor nem tudok kanyarodni.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Eljegyzés után
A fénykép készítésének helye:	Budapest
A fénykép készítésének éve:	1955.
Kulcsfigura:	Szabó Judit, Victor István

Ez a kép az eljegyzésünk után készült, 1955-ben. Még pataki diákként ismertem meg Juditot, bár az ismerkedés merőben egyoldalú volt. Pár hónappal azelőtt volt az én megtérésem, s akkor barátaimmal fogtuk a Bibliát, és néztük, hogy életünk milyen dolgára milyen válasz vagy útmutatás van benne – nyilván a párválasztásra is. Addig lapoztunk, míg Gál Győző barátom – aki aztán Bagamérban volt legutóbb lelkész, ott ment nyugdíjba – azt mondja: hát itt, a 127. zsoltárban van, hogy „Az Úr az ő szerelmesének álmában ad eleget”. És akkor ezt elfogadtuk: akkor így lesz. Persze nem az, hogy megálmodjuk, hanem alhatunk, mert ezt ő intézi el. Ezt tanév vége fele, úgy júniusban elfogadtuk, és szeptemberben, az új tanévben... hát ott van a bibliakörben egy új leányzó. Ránéztem és gondoltam: ő a feleségem. Ez nem érzelmi dolog volt, nem szerelem, hanem meggyőződés, hogy ő a feleségem. De ez olyan fix volt, hogy ezzel el volt intézve a téma számomra; nem beszéltem vele erről hét évig. Érettségiztem, eljártam a teológiára, segédlelkész lettem, és akkor... de még akkor se nagyon kellett, mert valahogy alakult.

Az még a Bethániából következett, hogy mi nem is leveleztünk – ugye, ezt a fegyelem gátolta. De mivel Judit édesapja, Szabó Dani bácsi nagyon híres, köztisztviselőben álló bethánista lelkész bácsi volt, azért évente egyszer – később kétszer – őt és a családját meglátogatni, az belefért a fegyelembe. Így aztán csak meg-megjelentem – többnyire biciklivel – Ónodon, és úgy alakult, hogy kettőnknek egymással egyre több beszélgetnivalónk volt, mint az egész családdal. Mindenki teljes szeretettel fogadott, bár nem tudom, kinek volt, nem volt sejtelve, hogy miért járok oda – jártak oda mások is Dani bácsihoz. Aztán '55-ben, mikor végeztem a teológián, írtam nagyapónak, hogy én végeztem, van lelkészi oklevelem, azt hiszem, most már itt az ideje, hogy a kapcsolatunkat nyilvánosságra hozzuk. Erre ő visszaírt, hogy menjek. El is mentem Ónodra, ottan vacsoráztunk, nagyapó tartott nekünk nagyon szép, intő beszédet, és azzal fejezte be, hogy „Akkor vedd elő fiam a gyűrűt!” – hát én tudtam, hogy van nálam gyűrű, de ő szegény nem. De volt hál' istennek, úgyszólván felhúztuk, és akkor az egész családot végigcsókolhattam – kivéve a menyasszonyomat.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Konfirmáció
A fénykép készítésének helye:	Szabadszállás
A fénykép készítésének éve:	1958.
Kulcsfigura:	Victor István

Szabadszálláson sok konfirmandus volt, az egy nagy, hatezer lelkes gyülekezet. Végh Sándor bácsi ül középen, ő volt közismerten „a bethánista lelkész” a Bács-Kiskun egyházmegyében. Nem tudom, hogy hol, mennyire vett részt a Bethánia munkájában, szervezetében, de így volt elkönyvelve. Kedves, hívő bácsi volt. Én balra ülök, és a kántor, Rózsa András ül jobbra tőle. Ő először Beregfürdőn volt diakónusképzőn, amit Bartha Tibor – még nem püspök, még nem is esperes úr – vezetett, és Andrásnak nagyon jó lelki emlékei voltak róla. Nagyon egyszerű ember volt. Őt amolyan „suszter-basszussal” tanították meg kántorkodni, de mivel ő szedte az egyházfenntartási járulékot, amit azelőtt a tanítók szedtek, rektor úrnak hívta az egész gyülekezet – éppen hogy tudott írni-olvasni, de ő volt a rektor úr.

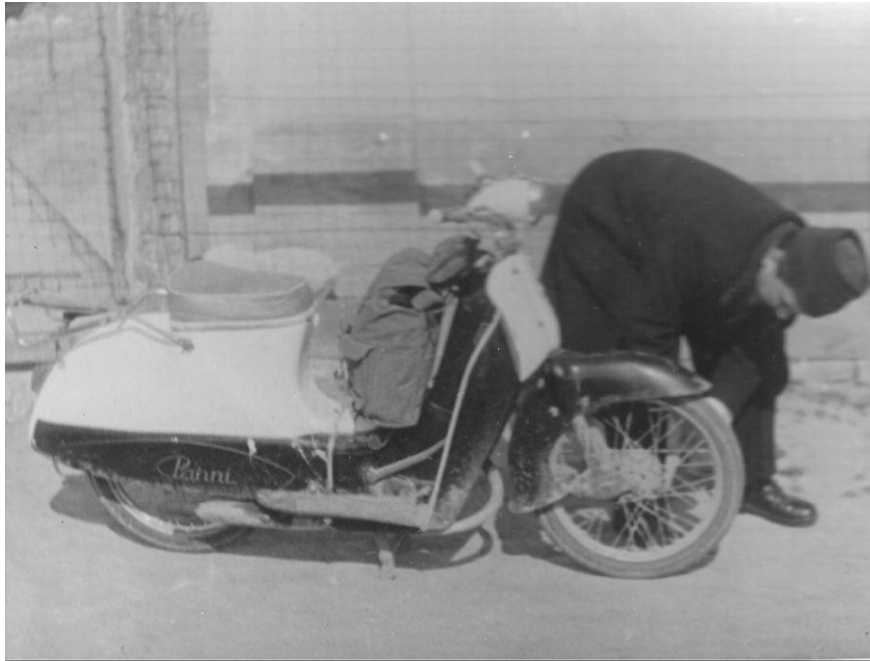
Szabadszálláson olyan hitélet indult meg akkoriban, amilyen azelőtt sose volt; a kiskunok nem voltak nagyon nyitott szívűek, de ha valaki aztán hitre jutott, az megállt. Én öt tanyasi iskolában tartottam hittanórákat, és megindító volt, hogy 3-4 kilométeres sugarú körből jöttek össze bibliaóra még sáros téli estéken is. Az egyik oldal homokos volt, a másik oldalt meg a földrajztanárok úgy mondják, hogy „a solti lapály”: a Dunától a Kiskunságig fehér agyag. Valami iszonyú volt, nem lehetett a biciklit tolni se, mert beragadt a kereke, csak emelni lehetett. És mégis harminc-negyvenen összejöttek egy-egy kis tanyaházban. Úgyhogy végül a kecskeméti egyházügyi előadó azt mondta, hogy nekünk – mind a kettőnknek, Sándor bácsinak is meg nekem is – menni kell Szabadszállásról.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	A parókia udvarán
A fénykép készítésének helye:	Szabadszállás
A fénykép készítésének éve:	1957.
Kulcsfigurák:	Victor Istvánné Szabó Judit, Victor István

Ez is Szabadszálláson készült, méghozzá a parókia udvarán. A templomot éppen renoválták, azért van ott a sok létra. Tanyára indultam éppen, és még csak biciklivel. Aztán nemsokára vettünk egy Dongó motort.

Aranyegyháza tizenöt kilométerre volt, az volt a legmesszebb. Ezek nem voltak tanyaközpontok, csak egy-egy iskola; a gyerekek messziről jártak, télen a havat gázolták szegények. A másik oldalon, Solton óriási nagy szikes tavak voltak, csak harminc centi mély vízzel. Télen aztán befagyott, s akkor a gyerekek élvezték nagyon, akkor szívesen jöttek iskolába. Jöttek este abban a feneketlen sárban. Télen csakugyan a biciklit nem lehetett tolni se – mert tele volt a sárvédője sárral –, csak húzni lehetett. Én csak úgy tudtam menni, hogy elmentem az iskoláig – odáig tudtam –, ott várt egy nagyobb iskolás gyerek, és elvezetett az illető tanyához, mert mindig máshol voltunk együtt. A szegény kántor, Rózsa András egy ilyen istentisztelet után eltévedt hazamenet, és a vége az lett, hogy egy nagy tóban a zombékon állt és kiabált segítségért – a tanyán meghallották és kiszabadították szegényt.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	„Panni”
A fénykép készítésének helye:	Uzd
A fénykép készítésének éve:	1960. körül
Kulcsfigurák:	Victor István

Ez már uzdi kép, „Pannit”, a motoromat szerelem rajta. 1959-től ’62-ig voltunk Uzdon. Három faluban voltam lelkész: Uzdon, Borjádön és Sárszentlőrincen. Ebből Sárszentlőrinc a nagyobb, de az tiszta evangélikus falu volt. Uzd és Borjád kis faluk voltak, szórványai több gyülekezetnek. Lelkileg eléggé ki voltak éhezve. Nem volt se templomunk, se parókiánk, hanem az evangélikus templomban tartottunk istentiszteletet.

Egy darabig ott is biciklivel jártam. Az öreg, nyugdíjas lelkész, aki arrébb lakott egy faluval nagyon lenézett, mert ő még gyalog járta ezeket. Aztán az egyházkerület adott rá pénzt, és megvettük Pannit. Uzdon is nagy volt a sár. A főutcáján úgy mentem ősszel-tavasszal, hogy a Panni lábtartója pontosan a sár szélén volt.

Victor Istvánné: Nekünk volt még egy biciklink, volt rajta gyerekülés kettő: hátul is egy meg elől is egy. Már akkor három gyerekünk volt, mert Anna is megszületett; őt beleültettük az egyik gyerekülésbe, Danit a másikba, Istikét pedig Isti maga elé ültette a Pannira, és így mentünk. Én egy kötelet a biciklikormányhoz fogtam, annak a másik vége a motor csomagtartójához volt kötve, és így mentünk összefogózkodva. Én fogtam a biciklinél a kötelet, és Isti húzott, nem kellett tekernem. Gyalogúton mentünk persze, szóval nem a főúton mentünk keresztül egyik faluból a másikba. Nem estünk el, hát biztos Isten oltalmazott minket ott.

Ott akkora sár volt! És nem is volt, csak egy gumicsizmánk, úgyhogy ha mentünk templomba, akkor Istin volt a csizma, aztán, ha nagy volt a sár, és át kellett menni az utcán a másik oldalra, akkor felvett a hátára, és úgy ment.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Családi kép a kútnál
A fénykép készítésének helye:	Hejce
A fénykép készítésének éve:	1960-as évek vége

Ez az első fényképezőgépünkkel készült Hejcen. Körömi Laci bátyánk vette föl rólunk, Örzse lányom keresztapja. Itt balról a parókia, a kút pedig jobbra van. Ez a kút arról volt nevezetes, hogy sosem fogyott ki belőle a víz. Akkor vezették be a faluba a vezetékes vizet, és a kapu előtt volt egy utcai vízcsap, aztán, ha elromlott a vízvezeték, akkor a szomszédság jött, hogy „Jaj, jövök már ide, az Isten kútjára egy kis vizért”.

A hatvanas évek végén készült a kép, már heten vannak a gyerekeink. Ágnesnek – aki előttem áll – már megvolt a szemüvege. Nem tudtuk, hogy baj van a szemével, csak esett-puffant, mindennek nekiment. És akkor megkapta a szemüvegét, feltette, rám nézett: „Édesapa, kivilágosodtam!” – mert egy homályos foltot látott addig. Mellette Gábor, mögötte Anna, még mögötte, hátul Isti, mellette Dani. Judit ölében van János meg Örzse, aki még pici baba volt akkor.

Hejcen 27 évig voltam lelkész. Uzdón sajnos az esperes úrral lett baj, mert én szerettem mindig, ha történik valami, ő viszont abban volt, hogy legjobb, ha nem történik semmi, abból nem lesz baj. Én sorozatban kértem az engedélyt ifjúsági napra, evangelizációra, csendes hétvégére... ő sorozatban utasította el, úgyhogy kezdett a feszültség nőni. Eljutottunk odáig, hogy kaptam tőle egy levelet – őrzöm máig is –, hogy a nagytiszteletű úr „már bizonyos terheléssel érkezett az egyházmegyébe”. Egy jó barátom esperesi káplán volt, ő mesélte később, hogy Szamosközi püspök úr kihelyező leveléhez eredetileg egy kísérő levél is jött: esperes úr, vigyázzon, mert ez a Victor egy veszedelmes bethánista. A hejcei lelkész már többször cserélt volna velem – még Debrecenben ismerkedtünk össze, mikor cserediák voltam –, de mikor a Szabadság téren voltam, azt én nem akartam

otthagyni, mikor Uzdun voltunk, az a helyzet neki nem felelt meg, mert nincs se parókia, se templom. De aztán ő kapott helyet Dunamelléken – a felesége odavaló volt – csere nélkül is, és akkor írt, hogy nem akarnék-e én ide utána jönni. Így kerültünk Hejcére '62-ben.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	A hejcei presbitérium
A fénykép készítésének helye:	Hejce
A fénykép készítésének éve:	1960-as évek

Ez a hejcei presbitérium. Balról az első Pócs Béla bácsi. Agyonkapálta magát. Ilyen rövid bottal járt, teljesen kétrét hajolva, mert ott úgy kellett kapálni a szőlőt. Mellette áll Tóth Lajos – ő volt az egyetlen, aki nem volt alkoholista. De nem is Hejcen lakott. Na, de ott hátul Körömi Laci kománk áll, egy áldott lélek. Nem tudom, evangelizált akkor talán. Szabómester volt Emődön, de olyan tiszta világossággal szólt az ígét, hogy őt hívtam mindig helyettesíteni, ha vasárnap el kellett mennem valahova. Ő nem a presbitérium tagja, mert ő emödi. Utána jön Tóth Bertalan, ott hátul vagyok én, aztán Nagy Sándor, az a fekete hajú, ő itt még fiatal. Aztán Tóth Zoltán bácsi, ő a megszállottságig iszákos volt. Mögötte Ruszkai Pali bácsi, az egyházi, mellette a gondnok, Pócs István bácsi és László János, ő volt a fiatal presbiter.

Jó viszonyban voltunk, tudniillik őket mind nagy paptisztelésre nevelték. Elöttem ketten csak három-három évig voltak ott – az egyik meghalt, a másik eljött –, de őelőttük egy apa és fia 65 évig voltak lelkészek, és ők amolyan „urak a papok” alapon működtek. Én meg nem éltem ezzel, így aztán örültek neki. Azt sajnálták, hogy nem iszom velük, vagy csak egy fél pohárral – „Hát tisztelendő úr nem félemler!” –, de ebben megmaradtunk. Ez a szegény Tóth Berti! Látogattam őket végig, beszélgettünk igéről, erről-arról, és mikor búcsúzom, megszólal: „Szóval miért is tetszett jönni, tiszteletes úr?”

Odáig nem jutott el az ébredés, úgyhogy ott üdvösségről, megtérésről nem is hallottak. És aztán úgy be voltak oltva szegények, hogy 27 évig voltunk, abból huszonnégyszer biztos volt hetes evangelizáció olyan igehirdetőkkel, akiknek nyomán máshol megmozdultak gyülekezetek. Ott minden lepergett. Mondták a nyári konferenciákról, hogy „Ó, de sok szép fiatal, de jó, hogy itt van!” – de hogy mit csinál, és mi történik velük, ez megint csak lepergett róluk.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	A család és édesanyám
A fénykép készítésének helye:	Hejce
A fénykép készítésének éve:	1975 körül
Kulcsfigura:	Victor Jánosné

Na, itt az egész banda, csak Anna, Isti és Dani hiányzik a képről, ők már Debrecenbe jártak akkor gimnáziumba. Ez a fénykép a hetvenes évek közepén készült, akkor édesanyám és a testvére, Jolánka néni is velünk élt már Hejcen. Édesanya a hátsó sorban áll köztem és Ágnes lányom között. Baloldalon hátul áll Gábor, mellette János, őelőttük Eszter, Márta és Péter. Péter mellett áll Zsófi Andrással a nyakában, mellettük Örzse, Zsuzsó és Ágnes. Zsófinak a szeme se állt jól már akkor se – máig se. Eszter volt a nagyon jó, a mintagyerek. Haragudtak is rá a többiek, hogy ő sose kap ki.

Mikor édesapámat '49-ben a Teológiára meghívták tanítani, persze kapott szolgálati lakást. Aztán '54-ben őt eltemettük, és nem sokkal később édesanyámat áttették egy kisebb lakásba, még mindig a Teológia épületében. Mikor aztán Dani bátyám megnősült, odaköltöztek hozzá, de akkor már elég szorosan voltak, mert két szoba volt az a lakás, és Daniék gyerekei születtek sorban. Édesanyám aztán többször lejött hozzánk egy-egy időre, és nemsokára már többet volt nálunk, mint Pesten. De nehéz volt neki így is, úgy is, mert Pesten nem szeretett a menyével lakni, nálunk nem szerette a falusi életet, „hogy a vécébe a szomszédba kell menni” – így mondta. Hát csak a folyosón végig kellett menni, de a komfortot hiányolta. Ő már nyolcvan év fölött járt, és beteges volt.

Öt-hat évig élt még nálunk. S jött a nővére is, Jolánka néni, aki meg Bereczkyhez volt kötve, de amikor a püspök meghalt, ott is kikopott a lakásból. Akkor azt mondtuk, hogy ha édesanya úgylis itt van, akkor már jöjjön Jolán néni is, ellaknak együtt, egy szobában. S előbb ő ment el, aztán egy év múlva édesanyám.

Édesanya úriasszony volt, a mi szűkös körülményeinket ő nem nagyon látta át, meg hát ő nem is tudott olyan szegényen főzni. Amikor ebéd után olvastunk igét, imádkoztunk, ő mindig azt az énekszöveget imádkozta, hogy „Kövesd a Jézust” – a régi énekeskönyvben volt benne, hozsánna ének. Annak a refrénje: „Ó, mily szép, dicső lesz egykoron, ha majd bűntől tisztán, szabadon fogad ölébe az égi hon! Jézus szavára: – Jöjj!”

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Családunk
A fénykép készítésének helye:	Hejce
A fénykép készítésének éve:	1970-as évek vége

Victor Istvánné: Ez egy nagyon-nagyon régi kép, mert Ágoston (balra lent Gábor bátyja ölében ül), aki most 30 éves, ezen olyan négyéves forma. Ő a legkisebb gyerekünk, és elég sok problémát is okozott, de Isten valami csodálatosan megváltoztatta az életét, mikor már kétségbeestünk teljesen miatta. Sőt én bennem olyan is volt, amikor csinálta a cirkuszokat, hogy hát, ha már ennyi gyereket adtál Istenem, akkor miért ilyen lükét vagy rendetlent? Aztán rájöttem, hogy ezzel a sátán most jól be akar húzni a csőbe, hogy én Isten ellen forduljak, holott nagyon nagy örömmel vártuk Ágostont.

Aztán Gábor jön, aki az ötödik gyerekünk és nagyon összetartoztak egy másik fiútestvérével – majd sor kerül őrá is –, Jánossal, aki őutána született. És csakugyan úgy hívtuk őket, hogy a kutyakölykök, mert együtt mindig csináltak valami nagy

huncutságot. Nagyon melegszívű gyerek Gábor, és nagyon nehéz élete van, de Isten fele egy olyan ragaszkodása van, ami sok örömet ad mindannyiunknak.

S azután jön Örzse, ő a hetedik gyerekünk – Gábor mellett ül –, ő restaurátor lett, és nagyon nagy kezűgyességet kapott Istentől meg aktivitást, kreativitást mindenféle dologban. Gyerekek elég nehezen illeszkedett közénk, de köztünk volt mindig. Köztünk volt mindig, csak hát a szigorúságot nehezen tűrte. Aztán jön Zsófi mellette. Zsófi a tizedik gyerekünk, ő nagyon jókedvű, bohóc gyerek volt kicsinek is. Aztán, ahogy alakult az élete, sok mindenféle kanyart csinált, de csodáljuk az Úristent, ahogy őt kiformálta. És akiről meglehetősen rossz véleménnyel voltak a tanárai – bár semmi olyan különösen rosszat nem csinált, legfeljebb Luca napján leszedte a véccéajtókat –, ő most egy kiváló pedagógus lett, aki csodálatosan tud gyerekeket nevelni, tanítani, sőt szülőket tanítani arra, hogy neveljék a gyerekeiket.

Aztán Márti jön, a kilencedik gyerekünk. Rá mindig úgy emlékszem, pici korában egy olyan gyerek volt, hogy feküdt a kiságyában, és a kezével is játszott külön, és a lábával is játszott egyszerre. Szóval az nekem olyan fantasztikus volt, ahogy Márti egyik lábán labda volt, és azt is lökdöste jobbra-balra, és közben a kezében is valami másik játékkal játszott. Ő is tanárnő lett, és csinálja a dolgát. Jóban volt ez a három lány: Örzse, Zsófi, Márti, ők mindig nagyon jóban voltak, és azóta is, most is nagyon jól összetartoznak – attól függetlenül, hogy a többi testvérükkel is jól összetartoznak, de ez egy szorosabb lelki kapcsolat.

Mellette van a Lidike, ő a tizenhatodik gyerekünk. Nagyon jó gyerek volt, túlságosan jó gyerek volt, bár aztán felnőttébb korban elmondta, hogy mennyit küszködött ő avval, hogy magában visszafojtott dolgokat, és nem beszélte ki. Most várja a második babáját, gyógypedagógus. Aztán itt van Judit legelől, ő a tizennegyedik gyerek. Nem tudok mit mondani, csak azt, hogy nagyon szerettük őket, és Juditot mindig csodáltam. Úgy is hívtuk, hogy Zsebibaba, mert olyan kicsi volt. Előtte Andráska volt kisgyerek, és miután András sérülten született, Andrásra sokkal több figyelmet kellett fordítani, mint Juditra. De Judit nem volt féltékeny. Ezt mindig úgy elcsodálom, hogy ő megelégedett a kevesebb öleléssel, kevesebb törődéssel is, és azt mondja, hogy őneki olyan szép gyerekkora volt, nem emlékszik ilyenekre, mint amik bennem mint anyában felvetődnek kérdések. Családgondozóban dolgozik ő is.

Judit mögött van Ágnes, aki pici kora óta védőnőnek készült, és nagyon boldog védőnő is lett. És hát annyi, annyi szeretetet, kedvességet kaptunk Ágnestől is! Mikor még itt laktunk, Hejcén, ő pedig már végzett védőnő volt, ahogy törődött és nevelgette a testvéreit, a kicsiket segített nevelni, mindig keseregtem magamban, hogy hát ennek az Ágnesnek már a saját gyerekeit kéne totojáztatni, nem a mienket. Még azt is álmodtam egyszer, hogy szültem, és hogy Ágnesnek szültem gyereket, és hát dilemmában voltam, hogy hát azért jó volna megtartani, de én odaadom Ágónak ezt a babát. Na, de hál' istennek, adott Isten neki három gyereket, és nagyon boldog a kedves, jó gyerekeivel.

Ágnes ölében ül Mári, ő a tizenötödik gyerek. Hát csinált ő is problémákat, de azt mondtam, hogy duplán szerettük Márit, mert az ember a nehezebb adottságú gyerekeit jobban szereti, vagy másként szereti. Azért, mert sajnáltam, mert tudtam, hogy nem boldog a maga életével, mint ahogy én se voltam boldog gyerekkoromban, amikor rossz voltam. S mikor az ember azt érzi, hogy ő se boldog, boldogtalanná

teszi esetleg a környezetét is a huzakodásokkal, tehát szenved, egyszerűen szenved, csak teszi magát, hogy ő jól van, de az nem úgy van, ezt magamról tapasztaltam. Én sokat sírtam diákkoromban titokban, amiért ilyen meg olyan voltam. Na, de hát ő is Isten gyermeke, és alakulhat az élete jobban, mint ahogy most van.

Aztán Anna, jó, jámbor Anna. Ők Ágnessel időben nagyon közel álltak egymáshoz, de egészen más természettel. És ráadásul Anna nagyon gyenge volt szervezetileg, Ágó erős volt, és az mindig olyan érthetetlen volt, hogy Anna miért olyan nyámnyila, mindig fáradt... De hát Isten felnevelte őt is, lelkész lett belőle, és mindig elcsodálom, hogy mennyit törődik a testvéreivel, és mennyire felelős értük, és mennyire szereti őket. Sokszor kikötünk nála, az biztos; hogyha utazunk, ott rakjuk le az autót. Ónodon lelkész, ahol édesapámék voltak.

Péter nagyon jámbor, jó gyerek volt, ő a tizenegyedik gyerekünk. Isten nagyon szépen kibontotta az életét. Egy öregotthonban dolgozik, foglalkoztató, öregeket foglalkoztat. Van nagyon kedves felesége is – ketten nagyon jó páros lettek –, és van négy gyerekük, nagyon örültünk nekik. Autószerelő volt először, és azután kezdett el tanulni, azután végzett főiskolákat, és így van most ebben az állásában.

Na, utána vagyunk mi ketten, öregek – Isti és én –, és aztán jön János, a szakállas. János a hatodik gyerekünk. Négyhónapos volt bennem, amikor kaptam egy fertőző agyhártyagyulladás, és az orvosok azt mondták, hogy ezt a babát elveszik, mert meg kell maradni az anyának a hat gyerekkel, meg hát úgyse lesz normális, halmozottan fogyatékos lesz. És én ugyan nem tudtam rendesen beszélni, de azért integettem az orvosnak, hogy nem. Ő azt mondta, hogy én vallási örült vagyok, és én mutogattam, hogy ő, úgyhogy szörnyülködtek a többi orvosok mellett. És hát ez egy csoda volt, hogy Isten megengedte, hogy János egészségesnek szülessen. És amikor csinálta a cirkuszokat, meg baj volt vele, akkor mindig mondtam, hogy „János, Isten nem a hülyeségre adta az eszedet, hanem azért adta, hogy használd, és jóra használd”. Hát aztán Isten megfordította az ő életét is.

Ő már elment közülünk egy pillanat alatt két évvel ezelőtt. Lelkipásztor volt, itt maradt a hat gyermekével a felesége. De békességben vagyunk, ha szomorúságban is, mert azt nem lehet mondani, hogy nem vagyunk szomorúak, de Istennek az útjai érthetetlenek, viszont tökéletesek.

Előtte áll Zsuzsó, ő a tizenkettedik gyerekünk. Olyan nagyon jókedvű, nagyon jókedvű bohócgyerek volt Zsuzsó, és emlékszem, egyszer szidtuk, hogy „annyi baj van veled, Zsuzsó, miért vagy ilyen rossz?” – vagy ijesztgettem, hogy „Zsuzsó, baj lesz!” És volt akkor egy gyerekének vagy valami ifjúsági ének, és Zsuzsó elkezdte énekelni, hogy „A bajok jönnek-mennek, Jézus által megszűnnek” – erre aztán el is neveltük magunkat. Nagy csoda, hogy tizenkét év után született neki gyermeke, a kis Rézi, aki most hároméves. És ő is ilyen családsegítő munkában dolgozik.

Mellette magasan áll Dani, a második fiunk. Ő egy csoda folytán lett mentős. Mikor érettségire készült, akkor azon imádkozott, hogy hova is menjen ő tovább, mert nem tudta eldönteni. És akkor a gyerekek lent az utcán játszottak meg nínóztak, és akkor eldőlt benne, hogy igen, ez egy jó jel, és elment mentősnek. Úgyhogy mentőtiszt lett belőle. Nagyon megszerette, annyira, hogy amikor biztatták, hogy menjen mentőorvosnak, azt mondta, hogy ő nem, mert ő annyira szereti a mentőápolói

dolgokat. Aztán hívták egy öregotthon vezetésére, úgyhogy most azt csinálja. És hát ő már nagypapa, ő az első nagypapa a családban. A legnagyobb fiának van egy kislánya, aki egyidős a mi mostani unokáinkkal is.

Eszter. Eszter egy kimondottan jó gyerek volt, de ez érdekes módon a születésénél is már így volt. Amikor elmondtam, hogy született, hogy én éreztem, hogy jött ki belőlem, hogy mászott ki belőlem, akkor azt mondta valaki, hogy majd meglátod, milyen segítő gyerek lesz. És ez csakugyan úgy volt. Nem volt közkedvelt a testvérei között, mert ő volt a „bezzeg Eszter” – ugye, aki nem csinált rosszat, nem kapott ki úgy, mint a többiek. Lelkész lett belőle, van öt gyereke. Egyszer nagyon megdöbbenett: úgy imádkozott, hogy „Úr Jézus, én előtted is hadd legyenek jó, ne csak az emberek előtt” – akkor éreztem, hogy nincs megelégedve, nincs eltelve magával.

Aztán jön Istike. Isti a legelső gyerekünk; tele volt a szívünk, mert nagyon szép és kedves baba volt. És gyereknek is nagyon szerettük Istit. Az az igazság, én nagyon csodáltam, hogy ő teológiára ment, de miután mi se azt nem mondtuk egyiknek se, hogy teológiára menjen, se azt, hogy ne menjen, elfogadtuk. És bizonyára ott van a helyén, és csinálja ezeket a nagy munkákat, amiket Isten rábízott. Mindig csodálom, hogy ezek az én gyerekeim olyan kreatívak lettek. Ennek az Istinek is olyan ötletei vannak mindenféle dologban, akár a családjára nézve, lakásra nézve, munkákra nézve, családi találkozónál, hogy ezt mindig, mindig csodálom.

Na, és Isti mellett áll András, a tizenharmadik gyerekünk, aki Down-babának született. Amikor vártam, és bemondtam az asztalnál, hogy gyerekek, lesz egy babánk, Isten ad nekünk egy gyermeket, akkor annyira örültek neki! Még emlékszem, Gábor azt mondta: „Na, édesanya, ne hülyéskedj már, csakugyan lesz kistestvérünk?” – ilyen örömmel várta mindenki. És a nagyszülők is, akik addig mindig prüszköltek, hogy jaj, mi lesz ebből, hogy már megint babát várok... a nagyszülők is örültek neki, édesanya is, édesapámék is, és nem volt aggodalmaskodás, ami máskor mindig előfordult.

Úgyhogy így vártuk Andrást, és erre megszületik nekünk Andráska Down-babának. De én nem tudtam, hogy Down, csak azt tudtam, amikor megszületett és a kezembe tették, hogy ez a baba beteg. Olyan üres tekintete volt, amit én egyetlenegy csecsemőnél sem tapasztaltam, csak Andráskánál. És akkor mondtam az orvosnak rögtön, hogy Andráska beteg baba. „Aj, hogy talál ki ilyeneket?” – mondta. Akkor megjött a gyerekorvos, és neki is mondtam, hogy de igen, ez a baba beteg. „Nem, nem, nem”... senki. Én fújtam a magamét, s ez nagyon rossz volt, hogy egyedül voltam ebben a dologban. Isti se fogadta el, Isti se, édesapámék se, senki, hogy Andráska beteg.

Mikor már többhónapos volt, persze, hogy látszott rajta, a mozgásán. Csendes, jó baba volt, evett is. És akkor egy orvos, egy fiatal barátunk, és akkor neki mondtam: „Laci, ugye, hogy Andráska beteg?” – „Persze, hogy beteg, ki mondta neked, hogy nem beteg?” Aztán Andrást elvittük a Gyógypedagógiai Főiskolára. Ott rácsodálkoztak, hogy egy családi környezetben mennyire másként fejlődik egy Down-baba is: mennyire más a figyelmessége, kapcsolatot hogy lehetett vele teremteni már nyolchónaposan is. Egészen másként, mint amikor intézetbe adják a beteg gyerekeket. Hát mondták is nekem akkor, hogy beadhatnánk intézetbe

Andráskát, aztán látogatnánk. Mondtam, hogy Isten nem az intézetnek adta ezt a babát, hanem minekünk azért, hogy minket tanítson rajta keresztül – és csakugyan tanított. Húszéves volt, amikor leukémiás lett, és akkor azt mondták, hogy egy pár héten belül elviszi Isten. De aztán mégis adott Isten nekünk még másfél évet. Amíg bent feküdt a kórházban, ő volt a kórház lelkésze, mert mindenkihez ment, és mindenkit vigasztalt, hogy „szeret az Úr Jézus”.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	A hejcei lelkész házaspár
A fénykép készítésének helye:	Hejce
A fénykép készítésének éve:	1980. körül
Kulcsfigura:	Tildy Jolán

Ez a kép édesanyámék szobája ajtajában készült rólunk. Hátul, az ágyon Jolánka néni, édesanyám nővére ül fehér köpenyben, egy könyvvel a kezében.

Jolánka néni „az evangélium mindenese” volt – én a temetésén így címeztem meg. Abszolút szolgálatkész volt, mindig szolgálati lehetőséget, alkalmat keresett, így találta meg Bereczky püspök. Jolánka néni az apai örökségét az 1920-as években odaadta Tildy Zoltánnak nyomdára. Tildy Tahitótfalusi lelkész volt, és ott alakult a Sylvester Nyomda – Jolán néni belerakta a pénzét, bele is bukott. Bereczky atya akkoriban péceli lelkész volt, vele Tildy Zoltánon vagy édesapámon keresztül ismerkedett össze Jolán néni. Ő gyorsírta a prédikációit, és a püspök csak az ő kekszét tudta megenni, mert gyomorbeteg volt. Mikor Bereczky atya meghalt, Jolán néni egy telet átvészelt náluk a Pozsonyi úton a toronyszobában, ahol nem volt fűtés – a Bereczky család engedte ott telelni. Aztán elköltöztek egy villába, és akkor Jolánka néni a kazánházban lakott. Egy szoba volt a pincében, a kazánház mellett; szerszámkamrának vagy fűtő szállásának készült valamikor. Tanította a Bereczky unokákat, meg sétáltatta, ahogy gyerekkorunkban minket is, nagyon sokat járt hozzánk. Mikor megtudtuk, hogy már kifele áll a rúdja Bereczkyéktől, elhoztuk őt is mihozzánk, édesanyámmal lakott egy szobában haláláig.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Hármasban
A fénykép készítésének helye:	Hejce
A fénykép készítésének éve:	1980-as évek vége
Kulcsfigura:	Victor András

Victor Istvánné: Nem volt könnyű gyerek András. Mikor már jágni tudott – időben megtanult ő jágni is, meg szobatiszta is időben lett –, irtó csavargós volt. Egy ilyen nagy menőinger volt őbenne, ahogy elmagyarázta egy orvosnő nekünk. Neki mindig menni kellett, tehát Andrásra mindig vigyázni kellett éjjel-nappal, mert ha elaludtam... Egyszer el is szökött, akkor már 12-13 éves volt. Felöltözött munkásruhába, és oldaltarisznyát vett, vágott magának kenyeret – ahogy utólag kisült –, lement a tejcsarnokhoz, és felkérérdzkedett az autóra, azt mondta, hogy ő megy munkába. Mert ha emberekkel ő valamit el akart érnei, akkor egész normálisan beszélt. Úgyhogy hiába kerestük összevissza biciklivel, amikor rájöttünk, hogy András nincs itthon. Aztán telefonáltak Vilmányból, hogy ott letette a tejes autós, mert ott felismerték, hogy ő a mi Andráskánk.

Húszéves volt, amikor leukémiás lett. Nagyon hálásan gondolok vissza az orvosokra, mert ugye, mindenki azt mondja, hogy az orvosok akkor bánnak jól valakivel, ha pénzelik őket, hát nekünk se pénz, se posztó... Minden reggel mentem Andráshoz a hajnali vonattal, és késő délután jöttem el tőle. És annyi szeretettel, annyi felelősséggel kezelték, holott tudták, hogy egy Down-gyerek. Mindent megtettek: szabadságról behívta a főorvos egy másik kórházban dolgozó főorvos barátját, hogy

jöjjön, mert a kanült ő tudja csak beültetni Andrásnak jól – amin keresztül az infúziókat kapta –, még ezt is megtették!

Mikor másodszorra olyan súlyos beteg lett, amit nem is gondoltunk mi se, akkor ott kellett hagyni a kórházban. Láttam, hogy bementek nagyvizitre, és úgy jöttek ki a doktornők, hogy törülgették a szemüket. És akkor Annának azt mondja András, mikor én eljöttem: „Anna, anya nem tudja, hogy én nagyon beteg vagyok, engem nem gyógyítanak meg. A doktor néni sírt.” És akkor Anna mondta neki, hogy „Hát igen András, téged hív az Úr Jézus”. – „Hát nem megyek, majd csak akkor megyek, ha jön anya is”. – „De hát anyát nem hívja”. – „De, de akkor majd megyek, ha apa is jön”. – „De nem, apát se hívja, most csak téged hív”. – „Hát én egyedül nem megyek”. És akkor Anna mondta neki, hogy „András, de ott nem lesz kórház, Ágoston nem fog kiabálni, Mária nem fogja bevágni az ajtót.” Azt mondta: „Akkor megyek” – s ez volt az ő lelki előkészítése.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Sárospataki vallástanár
A fénykép készítésének helye:	Sárospatak
A fénykép készítésének éve:	1998.
Kulcsfigura:	Victor István

Sárospatakon voltam diák, ott jutottam hitre, ez a lelki szülővárosom. Ez persze kezdett távolodni, mikor a pesti teológiára mentem, Pesten voltam segédlelkész, Patakon pedig 1951 után az állami Rákóczi Gimnázium működött. Hanem, amikor '56-ban jött a forradalom, akkor rögtön föllángolt a reménység, hogy az elvett iskolákat visszakapjuk. Sárospatakról Pestre került Nagy Barna professzor, aki engem kisdíák korom óta szeretett, mióta édesapám beajánlott neki. Voltak egyházi forradalmi tanácskozások, szervezkedések, ott volt ő is, én is. Összeakadtunk, és rám szólt: „Na, öcsém, jössz-e Patakra vallástanárnak?” Én rávágtam, hogy „Barna bácsi, megyek négykézláb is!” Tulajdonképpen odaértem volna négykézláb, mert 33 évet kellett erre várni, de állandóan ez volt bennem, akárhol voltunk – Tolnától Hejcéig –, hogy én egyszer ott leszek a pataki iskolában a Bibliával.

1989-től 2004-ig voltam vallástanár Sárospatakon. Életem legboldogabb évei voltak ezek – ekkora várakozás után beteljesedett a sok évtizedes vágy. Még '89 nyarán,

mikor a püspökválasztás volt, jöttek ám hozzám, hogy megválasztanának püspöknek. Tudniillik azelőtt, főként a lelkesgyűléseken, konferenciákon énnekem volt a legnagyobb szám; sok keserűséget szereztem a vezetőségnek. Azt mondtam nekik: „Bolond volnék püspök lenni, mikor lehetek Patakon vallástanár!”

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Pataki csengőbúcsú
A fénykép készítésének helye:	Sárospatak
A fénykép készítésének éve:	1998.
Kulcsfigura:	Victor István

A pataki diák nem ballagást tart, hanem csengőbúcsút. A csengő, amivel az óra kezdetét jelzik, bent van a lépcsőházban, de erre a napra kihozzák a nagykapu másik oldalára, és a pedellusok teleaggatják borosüvegekkel, meg virágot is tesznek mellé. Itt nem is látszik, de csupa virág az egész iskola olyankor: a tantermek is, de még az utat is végig kirakják oldalt virággal.

Az interjúalany neve:	Victor István
A fénykép címe:	Ifjúsági tábor
A fénykép készítésének helye:	Hejce
A fénykép készítésének éve:	1990-es évek

Ez a pataki diákok táborozása Hejcen valamikor a kilencvenes években. Éppen éneket tanulnak, úgy látom, a táblára van írva. Masa nénénk, Judit húga a pap, ő jobbról a második. Masától balra a második Szűcs Edina, aki most bodrogkeresztúri lelkész. Ez Tóth Peti, aki félig háttal ül, balról a második, mellette jobbra az öccse. Balról harmadik Csákány Tamás, aki most Érdligeten lelkész. Ő ifjúsági munkás volt. Pesten volt akkor valahol, de eljött hozzánk a táborba, mert az öccse ott járt Patakon.

Az egész ácsolatot én csináltam, méghozzá félcolos vékony deszkából. Kolozsváron láttam egy ilyet, egy galériát – amelyiken gyerekek aludtak –, amit az első korlát tartott. Nem volt gerenda, hanem a korlát egy rácsos szerkezet volt, és akkor nyugodtan a deszkákat rá lehetett szögelni. Megtetszett, és megcsináltam. Ez a hajdani tanító bácsiéknak a gazdasági udvara volt. A tulsó oldalon volt a disznóól, tyúkól, az innenső oldalon meg a fáskamra; én azt átfedtem, a kettőt összekötve.

Az interjúalany neve:

Victor István

A fénykép címe:

Aranylakodalom

A fénykép készítésének helye:

Hejce

A fénykép készítésének éve:

2006.

Kulcsfigura:

Victor István, Victor Istvánné

Na, ez az ötvenedik házassági évfordulónk: Judit nővére, Gabó, a férje, Pali bá' meg mi vagyunk itt a képen. Lidi csinált nekünk egy textil családfát, és azt nézegettük, magyarázgattuk ott egymásnak.